

УДК 81'25

Масна А. – ст. гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ЛЕКСИКУ: ПРОБЛЕМА БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

Науковий керівник: канд. наук з соц ком., доцент Мацюк Г.Р.

Masna A.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

THE INFLUENCE OF UKRAINIAN CULTURE ON THE LEXION: THE ISSUE OF NON-EQUIVALENCE IN TRANSLATION

Supervisor: Matsiuk Halyna

Ключові слова: переклад, культура, мова, комунікація.

Keywords: translation, culture, language, communication.

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та активного розвитку міжкультурних контактів проблема перекладу національно маркованої лексики набуває особливої актуальності. Українська культура, яка сьогодні активно репрезентується у світовому інформаційному просторі, сприяє поширенню унікальних мовних одиниць, що відображають специфіку національної ідентичності. Значна частина таких одиниць належить до безеквівалентної лексики, що створює суттєві труднощі для перекладачів і потребує ґрунтовного наукового осмислення. Особливо важливою є роль культури, оскільки саме традиції, звичаї, обряди, історичний досвід, народне мистецтво та побут українського народу формують значний лексичний фонд, який не має прямих відповідників в інших мовах. Такі культурно зумовлені одиниці не лише передають зміст, а й відображають цінності, світогляд і національну специфіку, що ускладнює їх адекватне відтворення в іншомовному середовищі.

Метою дослідження є аналіз впливу української культури на формування безеквівалентної лексики, а також визначення ефективних способів її передачі у процесі перекладу з урахуванням культурного контексту.

Безеквівалентна лексика визначається як сукупність мовних одиниць, що не мають точних відповідників у мові перекладу через відсутність відповідного денотата або культурного явища. Вона є невід'ємною складовою національної мовної картини світу та виступає важливим маркером культурної специфіки. Такі одиниці відображають особливості традицій, звичаїв, історичного розвитку та соціального устрою українського народу. До безеквівалентної лексики належать різні типи слів, зокрема етнографізми (вишиванка, писанка), історизми (гетьман, козак), а також слова, що позначають соціально-культурні явища (громада, толока). Їхня специфіка полягає у високому ступені культурної маркованості та семантичній насиченості.

Причинами виникнення безеквівалентності є, передусім, відмінності у культурному досвіді народів, специфіка їхнього світогляду, а також унікальність історичних і соціальних реалій. Наприклад, поняття кобзар не має повного еквівалента в англійській мові, оскільки поєднує у собі не лише значення «співця», а й носія національної традиції та історичної пам'яті.

У процесі перекладу безеквівалентної лексики застосовуються різні стратегії, вибір яких залежить від контексту, жанру тексту та цільової аудиторії. Однією з найпоширеніших є транслітерація або транскрипція, що дозволяє зберегти оригінальну форму слова (вишиванка – vyshyvanka, писанка – pysanka, гопак – horak), однак така стратегія часто потребує додаткового пояснення. Описовий переклад є ще одним ефективним способом передачі значення, особливо коли важливо донести зміст слова (толока – collective voluntary community work, кутя – ritual sweet grain dish, вертеп – traditional Christmas puppet theatre). Часткові відповідники застосовуються тоді, коли у мові перекладу існує близьке за значенням поняття (громада – community, староста – village head, кобзар – bard), проте вони не завжди передають повний спектр значень. Калькування та адаптація також використовуються у перекладацькій практиці (будинок культури – House of Culture, народний депутат – people's deputy), але їх ефективність залежить від ступеня зрозумілості для реципієнта. Крім того, можливе поєднання стратегій, зокрема транслітерації з поясненням (вареники – varenyky, traditional dumplings; майдан – Maidan, central city square associated with political protests), а окремі слова, як-от борщ (borscht), стають міжнародно вживаними, що свідчить про процес культурного запозичення та інтеграції.

Аналіз наведених прикладів демонструє, що переклад безеквівалентної лексики є складним багаторівневим процесом, який вимагає не лише мовної компетенції, але й глибокого розуміння культурного контексту. Перекладач виступає посередником між культурами, тому його завдання полягає у збереженні балансу між точністю змісту та передачею національного колориту.

Отже, українська культура має суттєвий вплив на формування лексики, зокрема безеквівалентних мовних одиниць, які становлять значну проблему для перекладу. Їх адекватне відтворення можливе лише за умови комплексного підходу, що поєднує різні перекладацькі стратегії та враховує культурну специфіку. Подальші дослідження у цій сфері сприятимуть удосконаленню перекладацьких практик та розвитку міжкультурної комунікації.

Джерела та література:

1. Безеквівалентна лексика як перекладацька проблема [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/bgrxgm> (дата звернення: 12.04.2026). – Назва з екрана.
2. Особливості перекладу безеквівалентної лексики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/hajemi> (дата звернення: 11.04.2026). – Назва з екрана.
3. Безеквівалентна лексика як причина лексичних розбіжностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.cc/sstiou> (дата звернення: 11.04.2026). – Назва з екрана.
4. Основні засоби відтворення безеквівалентної лексики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/fnrppk> (дата звернення: 12.04.2026). – Назва з екрана.